

Каправа Д.О., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник: Ющик О.І., к.ю.н., доцент

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНІ В СТАНІ СП'ЯНІННЯ

Боротьба з алкоголізмом, наркоманією, токсикоманією залишається нагальною проблемою нашої країни та потребує вирішення на загальнодержавному рівні, адже алкоголізм впливає на усі сфери життя сучасного суспільства, особливо на фізичний та культурний розвиток соціуму. Тісні взаємини існують між пияцтвом і злочинністю, адже алкоголізм істотно впливає на її динаміку та стан.

Щорічно близько 56% вбивств (або замаху на вбивство), 60% випадків заподіяння шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості, 87% хуліганства, 60% автотранспортних правопорушень в Україні відбуваються саме у стані сп'яніння [1, с. 211]. Така негативна статистика викликає необхідність дослідження та детальної регламентації відповідальності осіб, що вчинили кримінальні правопорушення у стані алкогольного сп'яніння. Це дискусійне питання досліджували вчені-юристи, такі як: Г.В. Назаренко, Г. Павлова, Б.А. Спасенникова, О.Д. Ситковська, Ю.Є. Трикоз [2, с. 170].

Під поняттям сп'яніння розуміють психічний стан особи, спричинений надмірним вживанням алкогольних напоїв, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, що призводить до фізіологічних, психічних та неврологічних розладів. Виокремлюють три ступені алкогольного сп'яніння: легкий, середній та тяжкий, проте за загальним правилом під час дії алкоголю, незалежно від ступеня, у особи зберігається можливість усвідомлення та регулювання своїх дій, таке «правило» дає змогу визнавати таку людину осудною та такою, що може підлягати покаранню. Проте існують й інші думки, наприклад, М.Г. Іванов відносить стан сп'яніння до психічних аномалій і доходить висновку, що стан сп'яніння є спеціальним випадком обмеженої осудності [2, с. 170].

Варто виокремити і види сп'яніння: фізіологічне та патологічне. Фізіологічне, або просте – є саме тим видом, за яким особа несе відповідальність у повній мірі та визнається осудною. Патологічне сп'яніння навпаки визнається тимчасовою формою тяжкого психічного розладу, що характеризується раптовим і глибоким порушенням свідомості та втратою пам'яті, а також присутністю марення та галюциногенних переживань, що є найчастішою причиною вчинення

такою особою суспільно-небезпечних діянь. Особи, що вчинили правопорушення у стані сп'яніння, підлягають судово-наркологічній експертизі з метою виявлення та підтвердження стану сп'яніння під час вчинення правопорушення суспільно-небезпечного діяння. На підставі судово-психіатричної оцінки патологічного сп'яніння робиться висновок про неосудність особи, в такому випадку особа визнається такою, що не підлягає кримінальній відповідальності. До таких правопорушників можуть застосовуватись примусові заходи медичного характеру – надання амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення в спеціальний лікувальний заклад з метою обов'язкового її лікування та інші.

Кримінальна відповідальність осіб, що вчинили кримінальне правопорушення у стані сп'яніння регулюється Кримінальним кодексом України, а саме статтею 21 цього кодексу, яка закріплює загальне положення, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу і швидкість реакції, підлягає кримінальній відповідальності [3]. Варто зауважити, що у зазначеній статті йдеться саме про фізіологічне сп'яніння (алкогольне, наркотичне чи токсичне), адже патологічне сп'яніння виключає відповідальність у зв'язку з неосудністю.

Проте навіть у тих випадках, коли при вчиненні кримінального правопорушення у стані фізіологічного сп'яніння особа була нездатна повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними, не визнається неосудністю, адже зазвичай особа за власною волею доводить себе до стану сп'яніння розуміючи при цьому негативний вплив цих речовин на свою поведінку та передбачає суспільно-небезпечні наслідки.

У зв'язку з тим, що сп'яніння є умовою вчинення багатьох кримінальних правопорушень, п. 13 ст. 67 КК України встановлює, що при призначенні покарання, вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів визнається обставиною, яка його обтяжує [3]. Суд може не визнавати таку обставину обтяжуючою залежно від ступеня вчиненого кримінального правопорушення, навівши мотиви свого рішення.

Отже, вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння згідно чинним законодавством визнається обтяжуючою обставиною у зв'язку з високим ступенем суспільної небезпеки та тяжкістю наслідків таких правопорушень, а також з метою попередження та запобігання вчинення таких правопорушень у майбутньому.

Література

1. Сєдих Ю. Кримінальна відповідальність за правопорушення, вчинені у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. *Молодий вчений*. 2020. № 12(88). С. 210-214.

2. Назаренко Г.В., Павлова Г., Спасенникова Б.А., Ситковська О.Д., Трикоз Ю.Є. Кримінальна відповідальність за вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння. *Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах ближнього зарубіжжя: матеріали X Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф. (Львів, 28 груд. 2020 р.)*. Відп. ред. П.О. Куцик. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2020. С. 170.

3. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

УДК 343.131(043.2)

Клименко В.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Ланцедова Ю.О., к.ю.н., доцент

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ЗАСАДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Засада верховенства права – це кримінально-процесуальне положення, яке полягає в тому, що людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1].

Слід зазначити, що в засаді верховенства права проявляється вимога процесуальної неупередженості, яка формально зв'язана із раціональними й розумними обмеженнями, встановленими законом. Дотримуючись одночасно вимог верховенства права й законності, у основі кожної процесуальної дії повинно бути не лише формальне виконання законодавчого припису. Тут мова йде про принципово нове ставлення вимог процесуального законодавства до реалізації учасниками процесуальної діяльності, спрямованої на дотримання прав і свобод людини, що в результаті забезпечує належну правову процедуру. Інакше кажучи, реалізація засади верховенства права є певним «нейтралізатором несправедливого закону» в конкретній ситуації кримінального провадження щодо дотримання прав і свобод людини [2, с. 49]. Одночасно є інший аспект взаємодії цих засад: на належну правову процедуру не повинні впливати жодні міркування неправового характеру, а також будь-які фактори, що не стосуються справедливості або розумності юридичних вимог за умов пред'явлення підозри або висунення обвинувачення, навіть якщо такі висуваються на захист права чи закону [3, с. 6].

У сфері кримінального провадження особливу актуальність набуває такий елемент верховенства права як пріоритетність прав людини, оскільки специфіка діяльності державних органів під час кримінального судочинства передбачає у деяких випадках суттєвого їх обмеження. Саме